

Hyvinvointivaltion läpimurto 50 vuotta sitten

Suomalaisen hyvinvointivaltion perustukset valettiin 1950-luvun lopulla ja 1960-luvun alussa voimakkaan kansalaisliikehdinnän ja vasemmistoenemmistöisen eduskunnan myötävaikutuksella.

Päivi Uljas
FT
puljas@mappi.helsinki.fi

Aarre Simonen (sd), keväällä 1957 tehtävänsä jättänyt valtiovarainministeri arvioi: ”Kesken kansainvälistä noususuhdannetta maahan rakennettiin yleisen talouspolitiikan virheillä 80 000 hengen työttömyys, jonka sinänsä välttämätön hoitaminen vei kassan tyhjäksi” (SS 8.7.1957). Kritiikin dramaattisuutta kuvannee se, että Aarre Simonen oli itse valtionvarainministerinä ollut vastuussa kyseisestä politiikasta.

Uusi valtionvarainministeri Martti Miettunen (ml) esitteli elokuussa 1957 eduskunnalle uutta säästöohjelmaa ja selvitti niitä valtiontalouden säästötoimenpiteitä, joita maaliskuun 1956 yleislakon jälkeen oli tehty Aarre Simosen

Artikkeli perustuu väitöskirjaan Uljas (2012).

johdolla: ”Esimerkkinä jo suoritettujen talouspoliittisten toimenpiteiden suuruusluokasta voi mainita, että jos näillä ohjelmilla yhteensä toteutetut tulonlisäykset olisi peritty yksistään tuloverona yksityisiltä henkilöiltä, olisi tulovero pitänyt korottaa kaksinkertaiseksi, ennen kuin olisi päästy samaan tuottoon” (Vp 1957 II, ptk. 7.8.1957, 1489–1501).

Miksi valtion oli tuolloin pakko säästää? Silloisen budjettirakenteen takia jouduttiin vähentämään valtiontalouden menoja tulojen laskiessa, koska kaikki valtion antolainaus ja investoinnit tuli toteuttaa valtion vuotuisten verotulojen avulla. Verotulot tulivat epätasaisesti vuoden sisällä, ja osa niistä kulkeutui suoraan itsenäisesti hallittuihin rahastoihin (Heikkinen ja Tiihonen

Vuodesta 1956 lähtien valtion budjettitalous kiristyi, kun lainaa ei saanut ottaa eikä apua saatu enää Suomen Pankistakaan.

2010, 414). Kun Suomen Pankki ei vuonna 1953 muutetun ohjesäännön mukaisesti tullut enää tilapäisestikään avuksi, hallitus joutui vähentämään menojaan, vaikka rahaa olisi ollut rahastoissa tai tulossa lähiaikoina. Suomen Pankin vuonna 1955 valittu pääjohtaja Rainer von Fieandt oli vakaumuksellinen suppean valtiontalouden kannattaja (Heikkinen ja Tiihonen 2009, 351–352).

Tavoitteena paluu yövartijavaltioon

Sotien välisenä aikana Suomessa valtion pääasiallisiksi tehtäviksi nähtiin puolustuksen ja järjestyksen ylläpito sekä hallinnon pyrittäminen – eräänlainen yövartijavaltio. Sota-aikana valtiontalous laajeni ja tuloverotuksen progressio lisääntyi, mutta tästä tilanteesta pyrittiin määrätietoisesti eroon koko 1950-luvun. ”Valtion menojen supistamispyrkimys oli suurin yhteinen nimittäjä Suomea 1940-luvun lopulta 1960-luvun puoliväliin hallinneen parinkymmenen vuoden budjettipolitiikassa”, toteavat Heikkinen ja Tiihonen (2009). Valtiontalouden supistamista edistettiin propagandavyöryllä, seminaareilla ja julkilausumilla.

Yleislakon päättymissopimukseen sisältyneet valtion verotulojen heikennykset pakottivat hallituksen poistamaan tuotteiden hintoja alentavia subventioita. Keväällä 1956 korotettiin ruoan, bensiinin ja monen muun tuotteen hintoja. Ostoryntäys alkoi välittömästi.

Päivi Uljas korostaa, että yhteiskunnallisten prosessien ymmärtämiseksi on katse suunnattava kansalaisten tarpeisiin, unelmiin ja liikehdinnän suuntaan. Ihmisillä itsellään on vankka tarve pysyä hengissä ja rakentaa itselleen hyvä elämä.

Yleislakon jälkeinen talouspolitiikan kiristäminen johti hintojen ja työttömyyden nousuun.

Pääjohtaja von Fieandt ilmoitti myös toukokuussa, että Suomen Pankki on kehottanut pankkeja rajoittamaan rakennustoiminnan ja autokauppojen rahoitusta (HS 18.5.1956). Hänen mukaansa "valtio on sodan jälkeen tottunut lisäämään menojaan, minkä vuosi vuodelta nousseet tulot ovat tehneet mahdolliseksi. Nyt tulojen jatkuvaa nousua ei ole enää odotettavissa. Kassavarat on käytetty loppuun." Pääjohtaja totesi lopuksi: "Tähänastisen politiikkansa ansioista Suomen Pankki voi nyt rajoittaa sekä julkisen että yksityisen sektorin mahdollisuuksia harjoittaa inflatorista politiikkaa. Suomen Pankki voisi kyllä lisäämällä luotonantoon ja korottamalla valuuttakursseja tehdä mahdolliseksi tähänastisen suruttoman elämän, mutta sen velvollisuus on ohjata Suomen kansa terveelle talouspoliittiselle linjalle" (HS 14.9.1956).

Lokakuun 1956 lopun lehdet kertoivat uusista hinnankorotuksista: "Voin, kahvin, makkaran ja sokerin kuluttajahinnat kohoavat 28–58 %." Suomen Pankin kiristettyä rahamarkkinoita työttömyys lisääntyi, ja keväällä 1957 miltei jokaisessa *Suomen Sosialidemokraatti* -lehdessä kerrottiin uusista työllisyysmäärärahoista. Lisääntyneet työttömyystyöt verottivat valtion kassaa.

Valtion kassatasapainon varjelu sai täysin absurdeja piirteitä: valtio jopa lakkautti kaikki maksunsa viikoksi eli julisti itsensä hetkellisesti maksukyvyttömäksi maaliskuussa 1957, mikä oli Pekkarisen ja Vartiaisen (1995, 148) mu-

kaan nykyaikaisten valtiontalouksien historiassa ainutlaatuista, semminkin kun valtiontalous oli juoksevilla tuloilla ja menoilla mitattuna samana vuonna ylijäämäinen. Hallitus esitti eduskunnalle vakauttamisohjelman, johon muun muassa sisältyi suunnitelma lapsilisien heikentämisestä (Vp 1957, 21.3.1956, 226–241).

Suomalaisten "arabikevät"

Viime vuonna näimme, kuinka sokerin hinnankorotukset käynnistivät kansalaisliikeddinnän Tunisian syrjäseuduilla ja laittoivat liikkeelle ilmiön, jota nyt kutsutaan arabikevääksi. Oma hyvinvointivaltiokehityksemme alkoi hiukan vastaavanlaisesta tilanteesta – sokerin, kahvin, vehnäjauhojen ja bensiinin toistuvista korotuksista vuosina 1956 ja 1957 sekä suunnitelmista siirtää lapsilisien maksutusta.

Keväällä 1957 käynnistyi erikoinen kansalaisliikeddintä. Äidit alkoivat protestoimaan, lähetystöjä kävi eduskunnassa, ja lapsilisien siirtoa paheksuvia kirjelmiä tuli satoja eri puolilta Suomea. SKDL aloitti jarrutuskeskustelun, jolla se onnistui estämään lapsilisien siirron. Tämä keskustelu radioitiin ja se herätti huomiota. Keväällä 1958 ammattiosastojen järjestämiin mielenosoituksiin tuli paljon väkeä, ja kesällä 1958 eduskuntaan syntyi itsenäisyyden ajan ensimmäinen vasemmistoenemmistö. SKDL:stä tuli Suomen suurin puolue, aikalaisarvioiden mukaan protestina harjoitetulle talouspolitiikalle.

Sokerin ja kahvin hinnankorotuksista syntynyt kansalaisliikeddintä kuvaa suomalaisen agraarisen yhteiskunnan rakennetta; tuskin näiden tuotteiden hintojen korotukset saisivat enää suomalaisia kadulle. Kavonius (2011) on tutkinut perheiden säästämisastetta ja kotitalouksien kulutusrakennetta 1950-luvulla Suomessa ja toteaa, ettei kotitalouksille juuri jäänyt ylimääräistä rahaa, vaan monissa perheissä ylimää-

Budjettileikkaukset ja kansalaisliikeddintä vaikuttivat vasemmistoenemmistön syntyyn eduskuntavaaleissa 1958.

räinen markka olisi ohjautunut kulutukseen – vaatteisiin tai monipuolisempaan ruokaan.

Vajaa 850 pääkaupunkiseudun elintarvike- ja rakennusalan eläkeläistä muisteli kyselytutkimuksessani lapsuutensa kodin taloutta. Heistä noin 63 prosentilla oli ollut lapsuutensa kodissa lehmä, 67 prosentilla muita ruokataloutta helpottavia elämiä. Vastauksissa toistui sama litania siitä, mitä perheet ostivat kaupasta: kahvia, sokeria, vehnäjauhoja ja petrolia (Uljas 2012, 66–83). Pienviljelijäperheissä lapsiliset, äidin maitotili sekä pellonraivauspalkkiot olivat vuoden tärkeimmät rahalähteet, jos metsätöistä oli pulaa. Nämä kaikki tulot ehtyivät tai siirtyivät supistustoimenpiteiden takia. Hintojen korotukset puolestaan iskivät niihin tuotteisiin, joihin perheiden rahat kuluivat.

Budjettileikkauksilla ja kansalaisliikeddinnällä saattaa olla hyvinkin mekaaninen suhde. Ponticellin ja Vothin (2011) analyysin mukaan aina Saksan Weimarin tasavallasta (1919–33) hallituksen vastaisiin mielenosoituksiin Kreikassa 2011 valtioiden budjettileikkaukset ja mielenosoitukset ovat kulkeneet käsi kädessä.

Jos välittömänä selityksenä kansalaisten protestiliikkeille näyttäisivät olleen hintojen korotukset ja lapsilisien siirto, tapahtumien taustalla oli suuri rakenteellinen mullistus: pienviljelykseen, aputalouteen ja hevosvetoiseen metsätalouteen perustunut elämänmuoto oli tuhoutumassa. Vuosien 1950–1960 vä-

Lehdistö alkoi kyseenalaistaa kireän talouspolitiikan ja valtion kassakriisit.

lisenä aikana maa- ja metsätaloudesta sekä maatilataloudesta vähentyi runsas 500 000 ihmistä, joista avustavia perheenjäseniä oli yli 300 000. Alle viiden hehtaarin tiloilta avustavien perheenjäsenten määrä väheni yli 40 ja alle kahden hehtaarin tiloilta yli 60 prosenttia (Yleinen Väestölaskenta 1960 IV...13–15).

Talouspolitiikan uudelleenarviointia

Kireän rahan kautta ja valtionalouden supistusohjelmaa alettiin kyseenalaistaa kriittiseen sävyyn lehdissä vuoden 1958 sokkivaalien jälkeen. *Helsingin Sanomat* (25.8.1958) totesi: "Toisaalta on ilmeistä, että jatkuva elintason nousu on maassamme erittäin tärkeää. Onhan nyt jo voitu todeta, että kun elintaso nousu hidastuu tai pysähtyy, syntyy poliittisesti epämiellyttävä ilmapiiri".

Budjettivajauksen eli kassakriisin olemassaolo kyseenalaistettiin. *Helsingin Sanomat* (23.9.1958) esitteli Veronmaksajien Keskusliiton selvitystä suomalaisen budjettirakenteen ongelmista. Järjestö totesi, että "valtion liikelaitoksiin ja yleensä valtion tuloa tuottavaan omaisuuteen tapahtuneet sijoitukset on meillä rahoitettu verovaroin, eikä niin kuin Ruotsissa ja useissa muissa maissa pääasiassa lainoilla, joiden korot ja kuoletukset voidaan aikanaan maksaa sijoitusten tuotosta".

Suomen Sosialidemokraatti (29.1.1959) arvioi, että budjettivajauksemme on

vähän kiistanalainen juttu, kun kansantaloutemme laskenta ei ole aivan nykyaikaista. Jos se olisi Yhdistyneiden Kansakuntien suositusten mukainen, käyttöbudjetti ollut vuodesta 1949 miltei poikkeuksetta vahvasti ylijäämäinen.

Helsingin Sanomien (24.2.1959) pääkirjoituksessa pohdittiin, että valtion luotonotto Suomen Pankista olisi ollut oikeaan osunut toimenpide ja ihmeteltiin, että "on outoa, että vallitsevasa talouspoliittisessa ajattelussa olemme näin kauan pysyneet umpiossa. Se on sellaista pitäytymistä vanhoissa uskomuksissa, jotka vaikka ovatkin vääriä, pidetään kunnialla, koska ne ovat vanhoja."

Vasemmistoenemmistön kausi 1958–1962

Eduskunnan vasemmistoenemmistön kausi oli kärjekkään poliittisen kamppailun vaihe, jota sävytti eri alojen ammattiosastojen yhteistyöryhmien järjestämä ulkoparlamentaarinen liikehdintä. Kauden aloitti kuitenkin K.A. Fagerholmin johtama enemmistöhallitus, joka pyrki jatkamaan aiempaa valtionalouden supistamislinjaa. Tämä yöpakkahallituksena tunnettu koalitio kaatui maalaisliittolaisten vetäytyttyä pois. Sosialidemokraattien joutuivat oppositioon ja taistelivat oman oppositionsa, skogilaisten ja SKDL:n kanssa samoista kannattajista.

Seuraavien kolmen vuoden aikana lehtiä lukiessa tuntui kuin sosialidemokraattisella puolueella olisi ollut kahdet kasvot. Yhtenäisesti kolmen vasemmistopuolueen kansanedustajat ajoivat vasemmiston perinteistä talouspoliittista linjaa enemmistöasemassaan eduskunnassa, ja SDP puhui vasemmistoenemmistön nimissä kehuen sen aikaansaannoksia. Samanaikaisesti SDP:n puolueenjohto ja lehdistö vaativat eduskunnan hajottamista ja uusia vaaleja.

Vasemmistoenemmistöinen eduskunta otti vallan omiin käsiinsä maalaisliittolaisilta vähemmistöhallituksilta.

Maalaisliittolaiset vähemmistöhallitukset yrittivät puolestaan hallita vasemmistoenemmistöistä eduskuntaa, joka kumosi monet maalaisliiton ehdotukset ja otti lainsäädäntövallan omiin käsiinsä poikkeuksellisella tavalla. Tämä lyhyt kausi vuosina 1959–1961 käänsi valtion budjettipolitiikan suunnan, käynnisti sosiaalipoliittisen uudistustyön säätämällä uudet työttömyysturvajärjestelmät, lisäämällä vuosilomia, säätämällä työeläkejärjestelmän, metsätyömiesten minimipalkkalait, kirjailijoiden tekijänoikeuslait ja kirjastolait sekä mm. korottamalla useita kertoja lapsilisä ja kansaneläkkeitä.

Uusi työttömyysturvajärjestelmä, vuosilomalaki ja työeläkejärjestelmä lähtivät liikkeelle yksityisten kansanedustajien aloitteista, jotka tulivat eduskunnan käsittelyyn valiokuntien ehdotuksina. Erityisesti vuoden 1959 aikana kaikki työväenpuolueet, erilaiset pienviljelijöiden, työttömien ja eri alojen ammattiosastojen sekä ammattiliittojen lähetystöt olivat painostaneet eduskuntaa työttömyysvakuutuslain puolesta. Työttömyysvakuutuksen periaatekomitean mukaan työttömyysvakuutus oli tarkoitus rakentaa palkkatyöllä päätulonsa hankkiville kansaneläkelaitoksen yhteyteen (Työttömyysvakuutuksen periaatekomitean mietintö 1958). Vaikka tämä maalaisliittolaisen vähemmistöhallituksen esittelemä työttömyysvakuutuslaki hyväksyttiin eduskunnassa, osa maalaisliiton oikeistosiiven kansanedustajia äänesti kokoomuksen mukana lain le-

päämään yli vaalien (Vp, pkt 1.12.1959, 1593–1618. Vp 1959, pkt. 15.12.1959, 1781–1782).

Työasianvaliokunta otti tämän jälkeen uuden työttömyysvakuutusjärjestelmän pohjaksi sosialidemokraattisten kansanedustajien aloitteet siitä, että rakennetaan kaksi järjestelmää, joista toinen muodostuu olemassa olevien ammattiliittojen työttömyyskassojen pohjalle siten, että työnantajat alkavat osallistua kassojen kuluihin. Lähinnä maaseutuväestölle ja kassoihin kuulumattomille työntekijöille ehdotettiin toista työttömyysturvajärjestelmää, jonka kulut valtio ja kunnat rahoittaisivat. Asiasta äänestettäessä eduskunnassa valiokunnan ehdotus voitti äänin 126–56 (Valtiopäivät 1960, 770–771).

Turkulaiset, helsinkiläiset ja monien muiden kaupunkien radikaalit ammattiosastot vastustivat uutta esitystä ja vaativat samantasoista työttömyysturvaa kaikille, ja tätä näkemystä vauhditettiin lähetystöillä ja mielenosoituksilla. Kyseilytutkimukseni vastaajista oli alle 8 prosenttia syntyperäisiä helsinkiläisiä ja vain vajaalla 12 prosentilla oli kaupunkilaisesta. Ammattiyhdistysaktiiveista lähes 70 prosenttia katsoi, että heidän olisi tullut auttaa nuoruudessaan vanhempiaan ja sisarusiaan tarvittaessa myös taloudellisesti. Heillä oli omakohtainen motiivi saada helpotusta myös maaseudun mökkiläisväestölle.

SAK:n johto oli kiristänyt yleislakon viimeisillä minuuteilla 1956 pääministeri Fagerholmilta lupauksen työsuhde-eläkekomitean perustamisesta (Mansner 1990, 460). Eläkekomitea oli asetettu vuonna 1956, ja työnantajat boikotoivat aluksi sen toimintaa. Vuonna 1961 eduskunnan työasianvaliokunta alkoi käsitellä työeläkeasiain komiteamietinnön ja yksittäisten kansanedustajien aloitteiden pohjalta, koska hallitus ei ollut lähtenyt edistämään mietinnön ehdotuksia lakiesityksellä. Lakialoitteiden käsittelyn aikana keväällä 1961 eduskunnassa vieraili jälleen lähetystöjä ja järjestettiin mie-

Tänä aikana mm. säädettiin uusi työttömyysturvalaki ja työeläkejärjestelmä sekä parannettiin kansaneläkkeitä, lapsilisiä ja vuosilomia.

lenosoituksia. ”Paradoksaalisesti eduskunnan vasemmistoenemmistö saattoi vaikuttaa siihen, että oikeiston kannatti taipua, koska vaihtoehto olisi saattanut olla vielä huonompi”, toteaa Smolander (2000, 144–146) kuvatessaan työeläkejärjestelmän syntyä.

Budjettipuolella oltiin myös räväkästi liikkeellä. Keväällä 1959 eduskunta hylkäsi maalaisliittolaisen vähemmistöhallituksen asettaman ”teurastuskomitean” supistussuunnitelmat ja nosti etenkin suuryritysten veroja. Vuoden 1960 budjettikeskustelu ja lehtiartikkelit kuvaavat, että eduskunnan vasemmistoenemmistö alkoi toimia yhteistyössä. Jussi Saukonen (kok) totesi eduskunnassa, että hallitus on joutunut perumaan kymmenkunta antamaansa lakiesitystä, ja merkittävät esitykset olivat täysin muuttuneet valiokunnissa (Vp 1960 pkt 13.12.1960). Valtiovarainministeri Sarjala (ml) ehdotti valtiosääntötuomioistuimen perustamista, joka puolueettomana elimenä toimisi ratkaisijana asioissa, joissa selvästi havaitaan muodollisen vallan käyttöä perustuslain hengen vastaisesti (Vp 1960, pkt. 13.12.1960). Joulukuussa 1961 istuva valtiovarainministeri Sarjala moitti jälleen, kuinka budjetin loppusumma oli kasvanut liikaa ja myös sitä, että sosiaaliset tulonsiirrot olivat kasvaneet kolmen ensimmäisen neljänneksen aikana yli 22 prosenttia (Vp 1961 pkt 13.12.1961, 2040–2047).

Suomalaisessa historiankirjoituksessa tämän kauden tarkastelussa päähuomio

on kiinnittynyt ulkopoliittisiin ongelmiin. Monet tutkijat ovat arvioineet, ettei vasemmistoenemmistö riittäisyytensä tähden saanut paljoakaan aikaiseksi (Suomi 1992, 132; Vares 2008, 345; Hokkanen 2002, 454 ja 539; Kalela 1989, 169). Mielestäni päinvastoin jakson kiinnostavin piirre oli eduskunnan voimakas valanotto yhteiskunnallisen tilanteen risiiritäisyyden takia. Poliittisen eliitin konsensuksen hajoaminen mahdollisti uudenlaisen ajattelun läpimurron. Maalaisliiton hallitusvastuusta huolimatta toteutettiin palkkatyöläisiä suosiva työttömyysturva ja työeläke ja irtauduttiin puolueiden oikeistosuuntauksien ajamasta kireän rahan politiikasta, jota vielä yöpakkashallituskin ajoi.

Yleislakosta ja valtionalouden supistamisprojektista alkanut poliittinen käymistila oli uuden poliittisen eliitin rakentumisen kiihkeän taistelun aikaa: sosiaalidemokraattinen puolue oli hajonnut vuonna 1957, maalaisliitosta erosi Vennamon johtama ryhmä vuonna 1959, kokoomuksessa ja kansanpuolueissa oli voimakasta käymistilaa. Poliittista taistelua sävyttivät korruptio-oikeudenkäynnit ja voimakas mediaryöpytys (Uljas 2012, 247–256).

Helsingin Sanomat (16.1.1962) valitti vuoden 1962 eduskuntavaalien alla, kuinka ”merkille voitiin panna, että vasemmistoalueilla ja kaupunkien ns. työläisalueilla vaaliviikkauksen kohosi korkeimmaksi – joten ’nukkuvien puolue’ edelleen viihtyy ei-sosialistisissa piireissä.” (HS 18.1.1962).

Voitto hyvinvointivaltion rakentajille

Suomalaisen yhteiskunnan tukisäätiö paneutui voimakkaasti vuoden 1962 eduskuntavaaleihin, koska SKDL:n vaalivoitto vuoden 1958 vaaleissa oli ollut säätiön vaikuttajille shokki. SYT käynnisti vuoden 1961 lopussa vaaliaktiivisuuden nostattamiskampanjan. Lehdistö ja televisio hyödynsivät kampanjan aineistöä, kouluihin ja muihin oppilaitoksiin

toimitettiin materiaalipaketti ja kuntien välille järjestettiin kilpailu korkeimmasta äänestysviikasta (Vesikansa 2004, 209–210; Jalovaara 2007, 256). Äänestysviikoksi kohosi 1962 korkeammaksi kuin se oli koskaan aikaisemmin ollut, eikä sitä vielä tätä kirjoittaessakaan ole ylittetty. Eduskuntaan tuli oikeistoenemmistö, ja maalaisliitto voitti. SDP:n hajaannus ja sitoutuminen Honka-liittoon verottivat SDP:n ääniä, mutta myös SKDL:n prosenttiosuudet laskivat vaikka äänimäärät nousivat.

Kokoomuksen edustajat olivat vaatineet vielä vuonna 1957 eduskunnassa elintason alentamista, mutta vuonna 1962 Juha Rihtniemi totesi, ettei mikään porvarillinen hallitus voinut tasapainottaa valtiontaloutta sosiaaliturvaa vähentämällä. Se vain johtaisi siihen, että seuraavien vaalien jälkeen eduskunnassa ei enää olisi porvarienemmistöä (Smolander 2000, 176, myös Bergholm 2007). Vasemmiston enemmistön kausi oli sysännyt aloitteen vasemmalle.

Sekä maalaisliitossa että sosialidemokraattisessa puolueessa tapahtui uudelleenarvioita, ja oikeistopuolueissa alkoi ilmetä hajaannusta. Vaikka eduskunnan vasemmiston enemmistö oli menetetty, maalaisliiton sisäisessä taistelussa oli käynyt päinvastoin. Kokoomuksessa äänestettiin hallitukseen menosta, kokoomuslainen sosiaaliministeri siirtyi vastoin puolueensa kantaa yleisen sairausvakuutuksen kannattajaksi ja kokoomuksen ministerit suostuivat lisäämään valtion lainanottoa.

SDP:n muutos alkoi näyttävästi Rafael Paasion ”pari piirua vasemmalle” -puheesta vuonna 1963 pian sen jälkeen, kun hänet oli valittu puolueen puheenjohtajaksi. (Paasio 1980, 173–178). Vuoteen 1964 mennessä keskeisissä puolueissa oli voittanut tai voittamassa hyvinvointivaltion rakentamista kannattava linja.

Rakennemurroksen ongelmat ja sosiaalisten etujen heikentäminen käynnistivät konfliktien ja kompromissien sävyttämän prosessin, josta kehkeytyi

”Vuoteen 1964 mennessä keskeisissä puolueissa oli voittanut tai voittamassa hyvinvointivaltion rakentamista kannattava linja.”

suomalainen hyvinvointivaltio. Suomen teollistuminen ja valtava muutto tapahtui saman maan ja lainsäädännön piirissä ja valtaosaa maalle jääneistä ja sieltä muuttaneista yhdisti sama tausta, jopa sukusuhteet. Maaltamuuttajien kannatti satsata voimiaan valtiollisen sosiaalisen lainsäädännön synnyttämiseen, koska se oli turva heidän omalle elämälleen, mutta myös maaseudulle jääneille omaisille. Tutkimukseni tulosten pohjalta kansalaisten asenteet, toiveet ja liikehdintä ovat yhteiskunnallisten systeemien kehittämisen tärkeä elementti. ■

ARKISTOLÄHTEET JA LEHDISTÖ

Työttömyysvakuutuksen periaatekomitean mietintö, Helsingissä 29 päivänä syyskuuta 1958.
Valtiopäivien pöytäkirjat liitteineen vuosilta 1957–1965.
SKDL:n eduskuntaryhmän saapuneiden kirjeiden diaarit vuosilta 1957–1963
Yleinen Väestölaskenta 1960 IV. Väestön elinkeino ja ammattiasema. Sävy paino, Helsinki 1963
Helsingin Sanomat (HS) 1954–1962.
Kansan Uutiset (KU) 1957–1963.
Pienviljelijä 1936–1960.
Suomen Sosialidemokraatti (SS) 1.3.1956–31.12.1962.
Pääkaupunkiseudun elintarvike- ja rakennusalan eläkeläisille tehty kyselytutkimus vuosina 2007–2008.

KIRJALLISUUS

Bergholm, T. (2007), Sopimusyhteiskunnan synty II. Hajaannuksesta tulopolitiikkaan, Helsinki: Otava.

Heikkinen, S. & Tiihonen, S. (2009), Kriisin selvittäjä. Valtiovarainministeriön historia 2, Helsinki: Valtiovarainministeriö.

Hokkanen, K. (2002), Kekkonen maalaisliitto 1950–1962, Helsinki: Otava.

Jalovaara, V. (2007), Kirkko, Kekkonen ja antikommunismi poliittisina vaaravuosina 1958–1962. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 200, Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura.

Kalela, J. (1989), Työttömyys 1900-luvun suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa, Helsinki: Työvoimaministeriö.

Kangas, O. (1986), Luokkaintressit ja hyvinvointivaltio, Helsingin kaupparakennuskoulun julkaisuja D-84.

Kavonius, I. (2011), Kädestä suuhun. Mikro- ja makrotaloudellinen tarkastelu suomalaisten kotitalouksien säästämisestä ja mittaamisesta 1950-luvulla, Helsinki: Tilastokeskus.

Mansner, M. (1990), Suomalaista Yhteiskuntaa rakentamassa. Suomen Työnantajain Keskusliitto 1956–1982, Jyväskylä: Teollisuuden Kustannus.

Paasio, R. (1980), Kun aika on kypsä. Helsinki: Tammi.

Pekkarinen, J. & Vartiainen, J. (1995), Suomen talouspolitiikan pitkä linja. Toinen tarkistettu painos, Helsinki: WSOY.

Ponticelli, J. & Voth, H.-J. (2011), Austerity and Anarchy. Budget Cuts and Social Unrest in Europe 1919–2009, Centre for Economic Policy Research Discussion Paper 8513.

Smolander, J. (2000), Suomalainen oikeisto ja ”kansankoti”, Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Suomi, J. (1992), Kriisien aika, Urho Kekkonen 1956–1962, Helsinki: Otava.

Uljas, P. (2012), Hyvinvointivaltion läpimurto. Pienviljelyshegemonian ropautumisen, kansalaisliikehdinnän ja poliittisen murroksen keskinäiset suhteet suomalaisessa yhteiskunnassa 1950-luvun loppuvuosina, Helsinki: Into.

Vares, V. (2008), Suomalaiskansallinen Kokoomus. Kansallisen kokoomuspuolueen historia 1944–1966, Helsinki: Suomen Kansallismedia.

Vesikansa, J. (2004), Salainen sisällissota, Helsinki: Otava.